класі і освітній установі в цілому; профілактика відхилень в емоційній сфері суб'єктів освітнього процесу, формування навичок регулювання власними емоційними станами, зокрема адекватного і безпечного прояву гніву; розвиток здатності розуміти свої почуття; переживання, стану і інтереси інших дітей, позиції позитивного прийняття один одного.

Перспективи подальших досліджень передбачаємо емпірично дослідити прояви булінгу в шкільному колективі.

Список використаної літератури:

1. Волкова, Е.Н., Волкова, И.В. (2017). Культурно - историческая теория Л.С. Выготского как методологическое основание для исследований подросткового буллинга. Теоретическая и экспериментальная психология. № 2. С. 6–18
2. Романова, Е.Н. (2011). Опыт использования европейскими странами программ профилактики насилия в школах. Научные проблемы гуманитарных исследований. № 9. С. 211 – 218
3. Cook, C.R., Williams, K.R., Guerra, N.G., Kim, T.E., Sadek, S. (2010). Predictors of bullying and victimization in childhood and adolescence: A meta-analytic investigation. School Psychology Quarterly. P. 65–83.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМОСТАВЛЕННЯ САМОТНІХ ЖІНОК

УДК159.9

Марківська Олена Сергіївна,
студентка спеціальності 053 «Психологія»,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»

Актуальність дослідження. Складність і багатогранність феномену жіночої самотності, тенденція до певного зростання в суспільстві кількості самотніх жінок, які болісно переносять відсутність близьких контактів, почуваються незахищеними й непривабливими, особистісні й поведінкові зміни, обумовленні переживанням самотності, зв’язок ставлення жінок до себе з формуванням адаптованої особистості та важливість подальшого наукового осмислення жіночої самотності як психологічного феномену роблять нагальним дослідження особливостей самоставлення самотніх жінок.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Проблема самоставлення активно вивчається вітчизняними та зарубіжними психологами (Б. Братусь, Є. Волкова, Л. Гозман, Н. Іванова, Ч. Кулі, І. Кон,

С. Пантелеєв, А. Петровський, М. Розенберг, М. Сарджвеладзе, В. Столін та ін.), хоча єдиний підхід до визначення змісту поняття «самоставлення» відсутній.

Науковцями досліджено різні аспекти самотності (М. Буянов, Р. Вейс, О. Данчева, Дж. Зілбург, К. Роджерс, В. Франкл, З. Фрейд, А. Хараш та ін.), хоча у більшості підходів самотність розглядається як негативне явище, яке впливає на усі сфери життєдіяльності особистості.

Мета наукової публікації полягає в теоретичному аналізі особливостей самоставлення самотніх жінок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Впродовж багатьох років психологи висловлювали свої думки стосовно проблеми самотності у багатьох її аспектах. Кожна психологічна школа пропонує свій підхід щодо пояснення виникнення причин самотності.

На думку К. Роджерса індивід стає самотнім, коли, усунувши охоронні бар'єри на шляху до власного «Я», він думає, що йому буде відмовлено в контакті з боку інших. Ці фактори призводять до того, що індивід стає вразливим, переляканим та самотнім. Людина замикається в своїй самотності і, щоб уникнути ізоляції від суспільства, продовжує дотримуватися своїх соціальних «фасадів» (ролей) і переживати почуття спустошеності (Роджерс, К.,1994).

К. Боумен, Д. Рісмен і П. Слейтер причиною самотності вважають саму людину, вчені покладають відповідальність за виникнення самотності на сучасне суспільство, в якому немає місця для спілкування, задоволення від причетності до того, що робиться в світі. У контексті дослідження психологічних особливостей самоставлення самотніх жінок важливо відзначити різноманіття визначень не лише категорії самоставлення й строкатість понятійного апарату, що позначає ставлення людини до себе, а й наявність різних позицій щодо його змісту і структури. Зазвичай йдеться про трикомпонентну модель будову самоставлення, що включає в себе когнітивний, емоційний і конативний компоненти. Вказується також на поліфункціональність системи самоставлення й називається безліч функцій: «дзеркала», самовираження і самореалізації, функція саморегуляції й самоконтролю, психологічного захисту, інтракомунцікації. Гендерні відмінності у самоставленні спричиняються, на думку Я. Бондаренко та Т. Кубриченко, асиметрією гендерної соціалізації та вперше виявляються у підлітковому віці.

На початку дорослості жінки демонструють, як показано, меншу самокритичність, більшу задоволеність собою, своєю діяльністю, зацікавленістю у власному «Я». У період з 20 до 40 років у жінок

спостерігається вже чітка, диференційована система самоставлення, стурбованість ставлення до себе як до майбутньої матері, до зміни соціальних ролей. Якщо цього не відбувається, формується негативне ставлення до себе, почуття неповноцінності.

У відношенні людини репродуктивного віку (25 – 45 років) феномен самотності розглядається у зв'язку з вирішенням проблеми освіти сім'ї та шлюбу, професійним самовизначенням і рядом інших. Тому, якщо в цей період жінка не змогла реалізувати себе ні як мати, ні як дружина, ні в професійній діяльності, в неї виникає відчуття спустошеності, нереалізованості, неповноцінності. Внаслідок цього виникає почуття самотності та думки, що її ніхто не розуміє, вона нікому не потрібна.

Вихідна емпірична модель феномена, побудована для репродуктивного віку, включає в себе два істотні конструкти – самотність як об'єктивний і самотність як суб'єктивний стан. Перший конструкт (стан самотності) пов'язаний із зміною системи соціальних ролей дорослої людини за рахунок зменшення їх кількісного складу. Подібне явище спостерігається внаслідок виключення з цієї системи однієї або декількох ролей, наприклад, професійної, подружньої або батьківської.

Зміна рольової системи відбувається внаслідок цілого ряду об'єктивних (соціальних або біологічних) причин, наслідком яких є вимушені безробіття, безшлюбність або безпліддя, або затверджувані утриманство, незалежність і свобода. Другий конструкт (почуття самотності) пов'язаний з суб'єктивним переживанням ізоляції від інших людей на тлі об'єктивно спостережуваної включеності людини в різноманітні міжособистісні відносини (професійні, сімейні, дитячо-батьківські).

Самоствлення у жінок формується згідно зі специфічними жіночими моделями Я-образу. Показники самоставлення у жінок в період ранньої зрілості пов'язанні зі ставленням до життя в цілому і задоволеністю ним. При цьому найбільше значення для задоволеності життям за Т. Терром має рівень аутосимпатії, рівень самовпевненості і саморозуміння.

Відповідно до поширеної сучасної вікової періодизації В. Квіна, вік 45-60 років належить до стадії зрілого віку. Вирішальним на цій стадії стає ставлення людини до продуктів своєї праці і до своїх нащадків. Цей період характеризується бажанням жінки закріпити свої ролі безпосередньо у власній родині, реалізувати себе як жінку, як матір, передати власний досвід майбутньому поколінню (Квинн, В., 2000.)

У своїх роботах Е. Еріксон вказує на залежність жінок старшого покоління від дітей та від спілкування з ними, зв'язок ставлення жінки до

себе з усвідомленням себе в ролі матері та дружини, яка змогла створити родину, що підтримує її. Відповідно відсутність сім'ї може спричиняти у жінок почуття самотності, яке здатне впливати на особистість, знижуючи її самооцінку й змінюючи самоставлення (Эриксон, Э.2006).

Більшість самотніх жінок з високим рівнем суб'єктивної самотності характеризуються більш високими показниками самозвинувачення та закритості, ніж несамотні жінки. Тобто, самотнім жінкам більш властиве активне самозвинувачення себе, негативні емоції спрямовані на адресу власного «Я».

Дослідники в своїх наукових працях, звертають увагу на те, що такі показники самоставлення як глобальне самоставлення, самоповага, аутосимпатія, самоінтерес, самовпевненість, ставлення інших, самоприйняття, самокерівництво, самозвинувачення, саморозуміння, відображеного самоставлення, самоцінність, самосприйняття та самоприв'язаність є значно нижчими у самотніх жінок порівняно з не самотніми. Можливо, жінки, які не мають чоловіка та дітей, не схвалюють себе в цілому та в істотних деталях, не вірять у власні можливості, вбачають у собі переважно недоліки. Встановлені факти також можуть бути пов'язані із впливом гендерних стереотипів.

Відомо, що велику їх групу складають стереотипи, що окреслюють сімейні ролі чоловіків та жінок. У більшості культур жінкам приписується роль дружини та матері , а в рамках цих ролей жінка повинна виконувати родино-побутові обов'язки, турбуючись про власну сім'ю.

Подібні стереотипи значно впливають на життєві стратегії поведінки жінки. Відсутність родини робить жінку неповноцінною як в очах оточуючих, так і у власних поглядах, через невідповідність певним соціальним очікуванням.

Висновки. Самоставлення особистості – складне когнітивно-ефективне утворення, зрілість якого визначається якістю взаємозв'язку його складових. Його структура складається з двох компонентів – раціонального ставлення до себе як суб'єкту соціальної активності («образ – Я») та емоційно-ціннісного ставлення до себе – переживання та оцінки своєї значущості як суб'єкта соціальної активності (рефлексивне «Я»).

Самотні жінки характеризуються значно нижчими показниками самоставленння, самоповаги, аутосимпатії, самоінтересу, самовпевненості, ставлення інших, самокерівництва, саморозуміння, самоцінності, самоприв'язаності, порівняно з не самотніми.

Перспективи подальших досліджень полягають у з'ясуванні відмінностей самоставлення самотніх чоловіків та самотніх жінок, що загалом відповідає принципам проведення гендерних досліджень в психології.

Список використаної літератури:

1. Квинн В. Прикладная психология. СПб.: Питер, 2000. – 560 с.
2. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека / К. Р. Роджерс. − М. : Прогресс. Универс, 1994. − 480 с.
3. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис: пер. с англ./ общ. ред и предисл. А.В. Толстых. – 2-е изд. – М.: Флинта: МПСИ: Прогресс, 2006. – 352 с.

ПОЗИТИВНИЙ ТА НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ – ССРЕДОВИЩА НА ОСОБИСТІСТЬ ПІДЛІТКА

УДК: 159.92:001.8

Матохнюк Людмила Олександрівна,
доктор психологічних наук, доцент,
завідувач кафедри психології,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»
Максименко Юрій Борисович,
доктор психологічних наук,
професор кафедри загальної та диференціальної психології,
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського
Дем'янюк Катерина Дмитрівна,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальнонаукових та інженерних дисциплін,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Актуальність дослідження. Значна кількість наукових досліджень присвячена особливостям впливу Інтернет – середовища на особистість різних вікових періодів, розбиваючи спектр досліджень на вивчення позитивних та негативних сторін Інтернету. Сьогодні соціальні мережі стали невід'ємною частиною життя сучасного підлітка. Проте слід зазначити, що мережа Інтернет дає не тільки можливість для розвитку здібностей, покращення знань та розширення кола інтересів, але й містить